

Ποιοτική ανεργία και Εκπαίδευση

Του κ. **Παύλου Μ. ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΥ**

Οικονομικού Συμβούλου

Αντικείμενο

Το άρθρο αυτό παρουσιάζει συνοπτικά τα αποτελέσματα μιας συνδυασμένης ανάλυσης και ολοκληρωμένης προσέγγισης σε συνδυασμό των προβλημάτων της ανεργίας και του εκπαιδευτικού προβλήματος στην περίπτωση της Χώρας μας. Αυτό έχει τετραπλή διάσταση:

α. Την συμβολή στη διάλυση της σύγχυσης, των παρεξηγήσεων και των αντιφάσεων που έχουν δημιουργηθεί στο θέμα της ανεργίας (unemployment), με την ξεπερασμένη μερική και αποσπασματική προσέγγισή του, όπως και του εκπαιδευτικού προβλήματος, παραμελώντας την αλληλεξάρτηση μεταξύ των δυο αυτών προβλημάτων.

β. Την εξατομίκευση των ως άνω προβλημάτων σε σχετικοποίηση με το πρόβλημα της επαγγελματικής και επιχειρηματικής προσαρμογής (adjustment) στις νέες τεχνολογίες και στο νέο «τοπίο» επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

γ. Την εξατομίκευση του ποιοτικού χαρακτήρα (quality character) του εκπαιδευτικού προβλήματος και του προβλήματος της ανεργίας σε διεθνές επίπεδο και στην Χώρα μας.

δ. Τις προϋποθέσεις από πλευράς πολιτικής για «διαρθρωτική προσέγγιση» (structural approach) και ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας, την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής (social cohesion), την διαμόρφωση προϋποθέσεων και συνθηκών σταθερότητας απασχόλησης (employment stability) και αυτοδύναμης οικονομικής ανάπτυξης (self-sustained growth).

Το άρθρο έχει στηριχθεί σε μακρά ερευνητική και συμβουλευτική ανάμιξη στο χώρο της απασχόλησης και της εκπαίδευσης. Σκοπός μας εδώ δεν είναι η άσκηση κριτικής ή η διατύπωση συστάσεων ή προσωπικών θέσεων, αλλά η επιστημονική προσέγγιση της πολιτικής στο χώρο της απασχόλησης και της εκπαίδευσης και κατάρτισης των νέων μας.

Ι. Είδη και παράγοντες ανεργίας

Η ανεργία αποτελεί μία μη επιθυμητή κατάσταση για τους ανέργους και για το κοινωνικό σύνολο, ανάλογα με την κοινωνική ιεράρχηση και το βαθμό ευαισθητοποίησης

στο πρόβλημα αυτό¹. Για την βαθύτερη αντίληψη του προβλήματος της ανεργίας χρειάζεται μια συνοπτική παρουσίαση των διαφόρων μορφών ανεργίας, διότι από το είδος της ανεργίας εξαρτάται η πολιτική για την αντιμετώπισή του.

Η ανεργία χωρίζεται κατ' αρχήν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες² στη διαρθρωτική ανεργία (structural unemployment), στη κυκλική ανεργία (cyclical unemployment) και στην εποχιακή ανεργία (seasonal unemployment). Άλλες ταξινομήσεις της ανεργίας είναι, ανάλογα με την διάρκεια σε μακροχρόνια και βραχυχρόνια ανεργία, ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, κ.ο.κ..

Η βασική ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στα διάφορα αυτά είδη ανεργίας έγκειται στη φύση και στους λόγους στους οποίους οφείλεται και κατ' επέκταση στον τρόπο και στην πολιτική που είναι κατάλληλη για την αντιμετώπισή της. Πρόκειται για την ανεργία που είναι γνωστή ως «κεϋνσιανή ανεργία», από το όνομα του δόσαντος μία διαφορετική ερμηνεία στο φαινόμενο των οικονομικών κρίσεων, που παρουσιάζονταν συχνά στις ανεπτυγμένες τότε «βιομηχανικές χώρες» την εποχή της μεγάλης διεθνούς οικονομικής κρίσης 1926-36, η οποία ακολουθήθηκε από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Συγκεκριμένα, η διαρθρωτική ανεργία σημαίνει, ότι αυτή συνίσταται στην ασυμφωνία ανάμεσα στην τεχνογνωσία και στις δεξιότητες που απαιτούνται από την αγορά εργασίας και στο επίπεδο κατάρτισης των ανέργων σε σχέση με τις απαιτήσεις αυτές. Η κυκλική ανεργία σημαίνει, ότι η ανεργία αφορά την περίπτωση όπου οι άνεργοι είναι κατά βάση αρκετά εξειδικευμένοι και η ανεργία οφείλεται βασικά σε ύφεση της οικονομικής δραστηριότητας. Η εποχιακή ανεργία εκφράζει και αντανακλά τον εποχιακό χαρακτήρα βασικών οικονομικών τομέων και την μη ολοκληρωμένη ύπαρξη άλλων τομέων που προσφέρουν συμπληρωματική απασχόληση στις υπόλοιπες εποχές του έτους.

Είναι σαφές, ότι η διαρθρωτική ανεργία και κατά μέρος η εποχιακή ανεργία εκφράζουν και αντανακλούν σε σημαντικό βαθμό ποιοτική ανεπάρκεια εργαζομένων υψηλής εξειδίκευσης, σε σχέση πάντοτε με τις ανάγκες και την ζήτηση στις ειδικές επί μέρους αγορές εργασίας. Αντίθετα η κυκλική ανεργία σημαίνει, ότι υπάρχουν ύιαθέσιμοι «συμπληρωματικοί παραγωγικοί συντελεστές», δηλαδή άνεργοι και επιχειρηματικός εξοπλισμός στον οποίο αυτοί ασχολούνταν πριν και μεταπήδησαν σε κατάσταση ανεργίας από λόγους, που συνδέονται με την ανεπάρκεια «ενεργού ζήτησης» ή/και

1. Αν υποθέσουμε, ότι σε δύο περιπτώσεις (χώρες) υπάρχει διαφοροποίηση ιεράρχησης των Πολιτών ανάμεσα στην τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού και της ίσης μεταχείρισης Πολιτών και φορέων επιχειρηματικής δραστηριότητας γενικά και ειδικότερα στον τομέα της εκπαίδευσης και της απασχόλησης (πρώτη) και στην παροχή λοιπών διακριτικών ευκολιών (δεύτερη), στην πρώτη μπορεί να αναμένεται, ότι τα προβλήματα εκπαίδευσης και απασχόλησης θα βρίσκονται σε ανώτερο ποιοτικό επίπεδο από τη δεύτερη.

2. Βλέπε διεξοδική συγκριτική ανάλυση των διαφόρων μορφών και παραγόντων της ανεργίας στο: Π. ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΣ: Προσδιοριστικοί παράγοντες του επιπέδου απασχόλησης. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ. Αθήνα, 1965 (τρία άρθρα εν συνόλω).

ανελαστικότητων και δυσκαμψιών της αγοράς εργασίας, σε συνδυασμό με την οικονομική πολιτική³.

II. Παρενέργειες πολιτικής

Ο ρόλος και η σημασία της οικονομικής πολιτικής είναι ιστορικά αποδεδειγμένα, ότι είναι καθοριστικός για το φαινόμενο της ανεργίας σε συνδυασμό με το εκπαιδευτικό πρόβλημα. Η παράθεση ορισμένων πρακτικών ιστορικών παραδειγμάτων είναι αρκετά κατατοπιστική για το ρόλο αυτό και τις δυνατότητες παρούσας λαθών της πολιτικής.

Παράδειγμα πρώτο. Η κεϋνσιανή προσέγγιση της απασχόλησης, που θεωρήθηκε «επανάσταση» την εποχή της, στηρίχθηκε ακριβώς στην λάθος οικονομική πολιτική που είχε βάση την «κλασσική προσέγγιση», σύμφωνα με την οποία το Κράτος θα πρέπει να απέχει από κάθε «παρέμβαση» στην επιχειρηματική δραστηριότητα και γενικότερα στην οικονομική λειτουργία. Και αυτό ανεξάρτητα από τον χρόνο που θα χρειαζονταν ίσως ο μηχανισμός της απόλυτα ελεύθερης αγοράς εργασίας προκειμένου να επιτευχθεί η πλήρης απασχόληση και των εντεύθεν οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών και παρενεργειών. Ωστόσο είναι σήμερα ευχερώς αντιληπτό, ότι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος δεν είναι άσχετος με την πρωτοπορία της αποδοχής και της εφαρμογής από τις Χώρες του λεγόμενου «άξονα» της κεϋνσιανής θεωρίας της απασχόλησης⁴. Άρα η μακρά αποδοχή και εφαρμογή της κλασσικής οικονομικής συνταγής περί απόλυτης αποχής του Κράτους είχε δημιουργήσει μία εξ αντιδιαστολής προσκόλληση στη θέση αυτή και στη δημιουργία μίας ανάλογης νοοτροπίας σε συνδυασμό με τους κύκλους συμφερόντων που είχαν συγκροτηθεί τότε.

Παράδειγμα δεύτερο. Αυτό προσφέρεται από την εμπειρία της παρεξηγημένης (κατα)χρηστικής εφαρμογής της κεϋνσιανής συνταγής. Αυτή συνοψίζεται σε δύο περιπτώσεις: Α. Στην χρησιμοποίηση της για χρηματοδότηση μακροχρόνιων προγραμμάτων δημοσίων δαπανών, παρότι η συνταγή του Keynes ήταν βραχυχρόνιου χαρακτήρα (θεμελίωση «κράτους ευημερίας», δημιουργία μονοπωλιακών δημοσίων επιχειρήσεων και οργανωμένων συμφερόντων περί αυτές κ.ά.). Β Στην κατ' αντιγραφή λάθος εφαρμογή των συστάσεων της κεϋνσιανής πολιτικής υπό συνθήκες που το πρόβλημα της ανεργίας έχει «διαρθρωτικό χαρακτήρα», δηλαδή Χωρών που δεν έχουν αναπτύξει κατάλληλη παραγωγική δομή. Διότι ανεξάρτητα από την σκοπιμότητα και την επιθυμητότητα των στόχων (σχετικά φερ' ειπείν με το «κράτος ευημερίας», αναπτυξιακοί σκοποί, κ.ά.) αυτοί έχουν μακροχρόνιο χαρακτήρα, ενώ η κεϋνσιανή συνταγή έχει βραχυχρόνιο χαρακτήρα και συγκεκριμένα την κάλυψη του λεγόμενου αντιπληθωριστικού κενού (deflationary gap), που είναι δυνατόν να εκτιμηθεί προσεγγιστικά μέσω του λεγόμενου τύπου του πολλαπλασιαστή εισοδήματος (income

3. Βλέπε: J.M. KEYNES: *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Horcourt Brace and Company. New York, 1936.

4. Σε ιστορικό περιεχόμενο, η Γερμανία ήταν σε λίαν δυσχερή θέση από τα δυσβάστακτα βάρη των πολεμικών επανορθώσεων που της είχαν επιβληθεί μετά το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου με την Συνθήκη του Βερσαλλιών (1914).

multiplier), υπό την προϋπόθεση ότι είναι γνωστά, η συνάρτηση κατανάλωσης (consumption function), η συνάρτηση εισαγωγών (import function) και το σύστημα φορολογίας (taxation)⁵.

Παράδειγμα τρίτο. Η γενικότερη καταχρηστική χρησιμοποίηση της κεϋνσιανής συνταγής ιδίως για σκοπούς μακροχρόνιας οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής είχε ορισμένες παρενέργειες διαρθρωτικού χαρακτήρα. Έτσι, ο αρνητικός ρόλος της εξικνείται με τη δημιουργία με την πάροδο του χρόνου ενός αυτόνομα ανατροφοδοτικού μηχανισμού, ο οποίος επενεργεί πλέον αυτοτελώς, δηλαδή ανεξάρτητα πλέον από την κατάσταση της οικονομίας από άποψη επιπέδου απασχόλησης, στο οποίο έχει στηριχτεί η κεϋνσιανή προσέγγιση του προβλήματος της ανεργίας. Το λεγόμενο «κράτος ευημερίας» και η θεσμοποίηση της πολιτικής εναρμόνισης των μισθών με το ρυθμό του πληθωρισμού, έχουν συντελέσει στη καλλιέργεια μίας ανατροφοδοτικής διαδικασίας διασφάλισης των πραγματικών μισθών, ανεξάρτητα από το επίπεδο της ανεργίας. Ακόμη περισσότερο εάν η οργανωμένη συνδικαλιστική εκπροσώπηση ορισμένων μειοψηφιών επιχειρήσεων μονοπωλιακού χαρακτήρα επιτυγχάνει διαφοροποίηση αποδοχών με παράλληλη κάλυψη των ελλειμμάτων των επιχειρήσεων από τον κρατικό προϋπολογισμό, έχουμε δύο είδη παρενεργειών: πρώτον ανατροφοδότηση του πληθωρισμού και δεύτερον, ατροφία των κινήτρων αναδιοργάνωσης και επιχειρηματικής προσαρμογής στις νέες τεχνολογίες και στις απαιτήσεις του νέου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, με συνέπεια επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας και απώλεια βιωσιμότητας με προοπτική μελλοντικής επιδείνωσης του προβλήματος της ανεργίας.

Παρεπόμενο παράδειγμα τέταρτο. Από την αρχική τοποθέτηση, ότι το επίπεδο απασχόλησης συνδέεται αρνητικά και με τον πληθωρισμό, φθάσαμε σε ένα παρεπόμενο φαινόμενο το στασιμο-πληθωρισμό (stag-flation), που εκφράστηκε με πλήρες αδιέξοδο της οικονομικής πολιτικής της απασχόλησης. Έτσι, η εφαρμογή όποιας δήποτε πολιτικής της απασχόλησης εξουδετερώνεται πλέον πλήρως από την νέα κατάσταση πραγμάτων που έχει δημιουργηθεί. Ειδικότερα, η εφαρμογή διασταλτικής πολιτικής συντελεί στην επιτάχυνση του πληθωρισμού και η εφαρμογή συσταλτικής πολιτικής οδηγεί σε περαιτέρω μείωση του επιπέδου απασχόλησης, δηλαδή αύξησης της ανεργίας.

Η ερμηνεία αυτή έχει την έννοια, ότι ο αποσταθεροποιητικός και ο αντιαναπτυξιακός χαρακτήρας μιας τέτοιας ανατροφοδοτούμενης κατάστασης και οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις του στην ανεργία που μας ενδιαφέρει εδώ, οφείλονται στην νέα οργάνωση και μορφοποιητική δύναμη ορισμένων ομάδων, έξω και κατά παρέκκλιση από τις απαιτήσεις των νέων συνθηκών της τεχνολογίας και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Συνεχίζεται...

5. Ο σχεπικός τύπος περιέχει τους παράγοντες εισροών (inflows) και εκκροών (outflows) στο εισοδηματικό κύκλωμα (income circuit). Σε μία απλή μορφή ο τύπος του πολλαπλασιαστή εισοδήματος δίνεται ως γινόμενο των λεγόμενων «αυτονόμων δαπανών» (που συνήθως θεωρούνται ότι περιλαμβάνουν τις δημόσιες δαπάνες, τις δαπάνες επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και τις εξαγωγές) επί το αντίστροφο των παραμέτρων των εκροών: $A \times 1/s+m+t$ (όπου A , s , m και t , το άθροισμα των «αυτονόμων δαπανών» και οι οριακοί συντελεστές αποταμίευσης, εισαγωγών και φορολογίας, αντίστοιχα. Βλ. Π. ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΣ: *ένθ. αν.*